

TUTUM ÖLÇEKLERİ

Prof. Dr. Mahmut KARTAL
Dr. Öğr. Üyesi Sait BARDAKÇI

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-690-7

Kitap Adı

Tutum Ölçekleri

Yazarlar

Prof. Dr. Mahmut KARTAL

Dr. Öğr. Üyesi Sait BARDAKÇI

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık

Bisac Code

BUS027000

DOI

10.37609/akya.1189

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

TUTUM KAVRAMI VE TUTUMLARIN ÖLÇÜLMESİ	1
1.1. Tutum.....	1
1.1.1. Tutumun Bileşenleri.....	2
1.1.1.1. Bilişsel Bileşen.....	3
1.1.1.2. Duyuşsal (Duygusal) Bileşen.....	3
1.1.1.3. Davranışsal Bileşen.....	4
1.2. Tutumların Ölçülmesi.....	4
1.2.1. Tutum Ölçekleri.....	6
1.2.1.1. Tutum Ölçeklerinin İlkeleri.....	6
1.2.1.2. Standart Tutum Ölçeği Çeşitleri.....	7

2. BÖLÜM

THURSTONE EŞİT GÖRÜNEN ARALIKLAR ÖLÇEĞİ	9
2.1. Thurstone Ölçeğinin Geliştirilmesi.....	9
1. Aşama: Yargı Maddelerinin Hazırlanması.....	9
2. Aşama: Hakem Değerlendirmesi.....	10
3. Aşama: İstatistiklerin Hesaplanması.....	10
4. Aşama: Tablolaştırma.....	13
5. Aşama: Ayıklama.....	14
6. Aşama: Nihai Ölçeğin Sunumu.....	14
2.2. Thurstone Ölçeğinin Değerlendirilmesi.....	22
2.3. Thurstone Ölçeğinin Avantajları ve Dezavantajları.....	23

3. BÖLÜM

LİKERT DERECELEME ÖLÇEĞİ	25
3.1. Likert Ölçeğinin Geliştirilmesi.....	26
1. Aşama: Madde Havuzunun Oluşturulması.....	26
2. Aşama: Taslak Ölçeğin Düzenlenmesi.....	28
3. Aşama: Pilot Uygulama ve Ölçeğin Puanlanması.....	38
4. Aşama: Madde Analizi.....	41
Madde-Toplam Korelasyonuna Dayalı Madde Analizi.....	41
Alt-Üst Gruplara Dayalı Madde Analizi.....	46
5. Aşama: Geçerlik ve Güvenirlilik Analizleri.....	53
Likert Ölçeğinin Geçerliğinin İncelenmesi.....	53
Kapsam Geçerliğinin ve Görünüş Geçerliğinin İncelenmesi.....	53
Yapı Geçerliğinin İncelenmesi.....	53
Açımlayıcı Faktör Analizi:.....	54

Ölçüt Geçerliğinin İncelenmesi	84
Likert Ölçeğinin Güvenirliğinin İncelenmesi.....	87
6. Aşama: Nihai Ölçeğin Sunumu.....	94
3.2. Likert Ölçeğinin Değerlendirilmesi	96
3.3. Likert Ölçeğinin Avantajları ve Dezavantajları.....	98
4. BÖLÜM	
GUTTMAN BİRİKİMLİ ÖLÇEĞİ.....	101
4.1. Guttman Ölçeğinin Geliştirilmesi	103
1. Aşama: Ölçek Maddelerinin Oluşturulması.....	103
2. Aşama: Madde Analizi ve Ölçek Puanlarına Göre Sıralama.....	104
3. Aşama: Skalogram Modelinin Oluşturulması.....	106
4. Aşama: Güvenirlik Analizi.....	107
Üretilebilirlik Katsayısının Hesaplanması.....	107
Ölçeklenebilirlik Katsayısının Hesaplanması	108
5. Aşama: Nihai Ölçeğin Sunumu.....	109
4.2. Guttman Ölçeğinin Değerlendirilmesi.....	132
4.3. Guttman Ölçeğinin Avantajları ve Dezavantajları	132
5. BÖLÜM	
OSGOOD SEMANTİK FARK ÖLÇEĞİ	135
5.1. Osgood Ölçeğinin Geliştirilmesi	135
1. Aşama: Sıfat Çiftlerinin Oluşturulması.....	136
2. Aşama: Faktör Analizi	140
3. Aşama: Güvenirlik Analizi.....	140
4. Aşama: Nihai Ölçeğin Sunumu.....	140
5.2. Osgood Ölçeğinin Değerlendirilmesi	166
5.3. Osgood Ölçeğinin Avantajları ve Dezavantajları	169
KAYNAKÇA.....	171

ÖNSÖZ

Kişilerin bir olay karşısında nasıl davranacaklarını tahmin edebilmek için onların eğilimlerinin, başka bir ifadeyle tutumlarının ölçülmesi gerekir. Tutumlar ise doğrudan değil ancak dolaylı yoldan ölçülebilmektedir. Bilimsel araştırmalarda bu amaçla en sık kullanılan tutum ölçekleri Thurstone, Likert, Guttman ve Osgood ölçekleridir.

Bu kitapta bu dört ölçeğin her birinin geliştirilme aşamaları açık ve anlaşılır bir şekilde izah edilmeye çalışılmış, ölçeklerin sahip olması gereken güvenilirlik ve geçerlik türlerine yönelik hazırlanmış olan örneklerin çözümlerine aynı açıklık ve sadelikle yer verilmesine özen gösterilmiştir. Likert ve Osgood ölçeklerine yönelik hazırlanan örneklerin çözümünde SPSS ve AMOS paket programları, Guttman ölçeğinin güvenilirlik analizlerinde ise Excel programı kullanılarak işlem aşamaları elden geldiği kadar açık bir şekilde izah edilmeye çalışılmıştır.

Tutum ölçekleri ve geliştirilme aşamalarıyla ilgili teorik bilgilerin izahı ve hazırlanan örneklerin çözümleri her alandan araştırmacının kolayca anlayabileceği ve uygulama yapabileceği şekilde sunulmuştur.

Bu eserin, bilimsel çalışma ve araştırma yapan akademisyenlere ve lisansüstü eğitim öğrencilerine faydalı olacağını ümit ediyoruz.

Kitabın yazım, baskı ve tashih aşamalarında emeği geçen herkese ve Akademisyen Yayınevi çalışanlarına teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Prof. Dr. Mahmut KARTAL
Dr. Öğr. Üyesi Sait BARDAKÇI

KAYNAKÇA

- Anderson, L. W. (1988). *Psychological Testing*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Anderson, L. W. (1988a). "Guttman Scales" *Educational Research, Methodology and Measurement. An International Handbook*. New York: Pergoman Press.
- Arul, M. J. (2002). *Measurement of Attitudes*. "http://www.geocities.com/Athens/5503/atti2-a.html".
- Baysal, A. C. (1981). *Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Üçüncü Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Bayram, N. (2013). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları*. 2. Baskı. İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Baysal, A. C. ve Tekarslan, E. (1996). *Davranış Bilimleri*. 2. Baskı. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Bilgiseven, A. K. (1989). *Sosyal İlimler Metodolojisi*. 3. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS: Basic Concepts, Applications and Programming*. Second Edition. New Jersey: Routledge.
- Comrey, A. L. and Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. Second Edition. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Fornell, C. and Larcker, D. F. (1981). Evaluating Structural Equations Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Guttman, L. (1967). "A basis for scaling Qualitative Data", *Readings in Attitude Theory and Measurement*. New York: John Willey and Sons.
- Hair, J. F., Black, W. C., Anderson, R. E., and Babin, B. J. (2009). *Multivariate Data Analysis*, Seventh Edition. New Jersey: Prentice Hall.
- İnceoğlu, M. (1993). *Tutum Algı İletişim*. Ankara: Verso Yayıncılık.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. 10. Baskı. Sosyal Psikoloji Dizisi. İstanbul: 1. Evrim Basım Yayım ve Dağıtım,
- Karagöz, Y. (2016). *SPSS ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler*. 1. Basım. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Third Edition, New York: The Guilford Press.
- Koç, E. (2016). *Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejileri: Global ve Yerel Yaklaşım. Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Lawshe, C. H. (1975). A Quantitative Approach To Content Validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing an Attitude Scale" *Readings In Attitude Theory And Measurement*. Ed: Martin Fishbein. New York: John-Wiley and Sons.
- McIver, J. P. and Carmines E. G. (1986). *Unidimensional Scaling*. London: Sage Publications.
- Meydan C. H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal Eşitlik modellemesi AMOS Uygulamaları*. 2. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Oppenheim, (1992). *Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement*. New York: Pinter Publishers.

- Osgood, C. E., Suci, G. J. and Tannenbaum, P. H. (1957). *The Measurement of Meaning*. Urbana: Universtiy of Illinois Press.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 1*. 2. Baskı. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özgür, N. (1986). Tutum Ölçeği-Matematik Mesleğine Karşı Tutumu Ölçmeye Çalışan Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Schumacker, R. E. and Lomax, R. G. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modelling*. Second Edition. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde Yöntem*. 3. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Sencer, M. ve Irmak, Y. (1984). *Toplumbilimlerinde Yöntem*. 2. Baskı. İstanbul: Say Yayınları.
- Sencer, M. ve Sencer, Y. (1978). *Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Allyn and Bacon.
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thurstone, L. L. (1967). "Attitudes Can Be Measured", *Readings In Attitude Theory and Measurement*. New York: John Willey and Sons.
- Triandis, H. C. (1967). *Exploratory Factor Analysis of the Behavioral Component of Social Attitudes*. New York: John Wiley and Sons.